

een verschuivende: het reeds geordende wordt in het subject opgenomen en werkt mede aan de vorming van wat aan het object nog verbleef. De *adaequatio* wordt in actieven zin genomen: reeds de enkele zintuigen gaan voorbij wat hun niet past, in later stadium verzamelt de beelden-vormende kracht het resultaat van hun werkzaamheid, en in hoogster instantie grijpt de geest nogmaals in. Door al deze omvormingen heen openbaart zich de kracht der ziel als vormend.

Vandaar, dat ook de belangstelling wordt verplaatst van het oude object naar de methode van zijn vorming. Het object, het ding, is objectie, te overwinnen en nimmer geheel overwonnen alogische belemmering. Het *ding* is veranderd in weerstand: de kosmos der waarheidsorde is alleen te stichten in den baaierd der zintuigelijke gewaarwordingen. Daarentegen is ons werk nooit afgelopen, scheppend van aard. De orde der velden, af te leiden uit de ordening der methoden, wordt hier de orde der objectiveeringsmethoden: voorop gaat het punt van den geest, door herinnering en beweging wordt de lijn, mede met behulp van deze lijn het getal gevormd. Het eens gevormde gaat in den vorm in, die, op deze wijze telkens verrijkt, weer afgaat op het overige materiaal.

Naast de overschatting van wetenschap en methode spreekt echter in dit systeem vanzelf de eenzijdige belangstelling voor de natuurwetenschap. Het te vormen materiaal is het doorgangspunt naar den daaraan beantwoordenden inhoud: de materie. Welnu het getal behoort bij de aanvaarding van die taak reeds bij het subject, niet wijl, zooals bij Plato, er geen plaats voor is bij het object dat zich splitst in wezen en verschijning, maar omdat het minder weerstand heet te bieden aan de vorming. Zoo wordt de natuurwetenschap mathematisch. Niet dus wijl de getallenwereld de eerste ons bekende sfeer is die in kosmische orde op den logos volgt, zoodat de andere sferen behalve de logos daarop steunen, en het zich, zij het dan ook telkens zwaarder belast in de analogie blijft vertoonen. Maar wel omdat de ruimte gelegenheid biedt de relaties in welke de kosmos voortaan bestaat tot een gedachten-eenheid saam te vatten ⁷¹), ze behoort immers tot den vorm, die in betrekking tot den nieuwen inhoud inhoudloos mag heeten. Zoo is de inhoudslooze waarheid de eenige: het andere moet nog wetenschappelijk en voorwetenschappelijk geordend en vertoont geen enkele affiniteit voor deze ordening.

Met opzet stond 'k zoo breed juist bij de kentheorie der na-Renaissance stil, en wel om twee redenen. Ten eerste wijl nieuwontdekte waarheid en oude dwaling hier wel zeer dicht dooreen liggen en scheiding van beide een levensbelang is voor ieder die de kennis analyseert. Maar ook omdat een langer verwijlen bij deze gedachten het vervolg aanmerkelijk kan bekorten.

In dit milieu treedt ons nl. allereerst tegen een verbinding van de oude dwaling omtrent de verhouding van God en mensch met een nieuwe ontdekking van de grootste beteekenis: tengevolge van haar zeggen